

Oponentský posudek na bakalářskou práci Bernardety Bučokové s názvem *Agonistický pluralismus a kritika deliberativní demokracie*

Bakalářská práce Bernardety Bučokové s názvem *Agonistický pluralismus a kritika deliberativní demokracie* se věnuje srovnání dvou klíčových teoretických přístupů ke zkoumání demokracie – teorii deliberativní demokracie a radikální demokracie. Autorka se snaží oba přístupy vyložit, porovnat a odpovědět na otázku, zda se demokratické rozhodování zakládá na formě konfliktu nebo formě konsensu (s. 8). Jde tedy o čistě teoretickou práci. V tomto posudku se budu nejprve věnovat vybrané literatuře a formální stránce bakalářské práce Bernardety Bučokové, poté se zaměřím na její obsah.

Bakalářská práce je členěna do čtyř kapitol včetně úvodu a závěru. Dominantní část práce tvoří prostřední dvě kapitoly, v nichž se autorka věnuje nejprve teorii deliberativní demokracie a posléze radikální demokracii. K výkladu deliberativní demokracie užívá teorii Jürgena Habermase, kde Bernardeta Bučoková čerpá zejména z díla *Diskursivní teorie liberální demokracie* (Habermas 2018). K výkladu radikální demokracie autorka užívá teorii Chantal Mouffe a čerpá zejména z díla *Hegemonie a socialistická strategie: za radikálně demokratickou politiku* (Laclau & Mouffe 2014) a z díla *Agonistics, Thinking the World Politically* (Mouffe 2013). Další často citovanou publikací v bakalářské práci je *Demokracie v postliberální konstelaci* (Znoj, Bíba, Vargovčiková 2015) a *Averzivní demokracie* (Norval 2016). Vzhledem k tomu, že se jedná o bakalářskou práci, jsou podle mého názoru výše uvedené klíčové texty pro účel práce dostačující.

Bernardeta Bučoková ve své práci užívá texty Habermase a Mouffe (popřípadě Laclaua) jako primární literaturu, jejímž výkladem interpretuje v prvním případě teorii deliberativní demokracie a v druhém teorii radikální demokracie. Teorie obou myslitelů jsou vhodně zvolené pro popis diskuse mezi deliberativním pojetím a radikálním pojetím demokracie. Jako sekundární literaturu pak autorka využívá knihu *Demokracie v postliberální konstelaci* a také knihu *Averzivní demokracie*. Užití druhé jmenované publikace však není v kontextu práce neproblematické. Publikace *Averzivní demokracie* od Norval sice vykládá diskusi mezi deliberativním a radikálním pojetím demokracie, ale představuje svébytnou argumentaci, která ústí do vlastního teoretického závěru, s nímž Bernardeta Bučoková vůbec nepracuje. Bakalářská práce tak „pouze“ využívá dílčí interpretační kroky Norval k výkladu obou teorií, což považuji vzhledem k vlastní silné a propracované argumentační lince Norval, která se odklání od Mouffe a Laclaua, za chybné.

Formálně práce svou délkou a strukturou splňuje nároky kladené na bakalářskou práci. Ovšem je potřeba práci vytknout občasnou repetitivnost a stylistickou kostrbatost, která však významně nebrání v porozumění autorčina výkladu. Práce by si ale zasloužila pečlivou korekturu, a to zejména s ohledem na chybné používání a skloňování jmen jednotlivých teoretiků a teoretiček.

Výrazným formálním nedostatkem je pak způsob, kterým autorka cituje. Autorka nepoužívá jednu citační normu a obecně s citačním aparátem nakládá velmi ledabyly. Problematický není pouze formát citace, ale skutečnost, že autorka několikrát cituje již citovanou pasáž v sekundární literatuře bez uvedení původního zdroje. Na příklad, na straně 19 uvádí Bernardeta Bučoková citaci Habermase. Citaci dokonce uvede slovy „Podle Habermase“, avšak odkazuje na dílo A. J. Norval, která citaci Habermase uvádí ve své poznámce pod čarou a odkazuje na původní zdroj, ten ale Bernardeta Bučoková neuvádí. Stejně pochybení se týká citace na straně 24, kdy Bernardeta Bučoková cituje Laclaua a Mouffe, ale jako zdroj citace uvádí již zmíněnou knihu od Norval, která citaci uvádí v textu a odkazuje na knihu *Hegemonie a socialistická strategie: za radikálně demokratickou politiku* z pera Laclaua a Mouffe, kterou Bernardeta Bučoková neuvádí. Přitom s touto publikací od Laclaua a Mouffe Bernardeta Bučoková v textu pracuje a odkazuje na ní.

Kromě toho, že autorka necituje z původního zdroje, do některých odkazů v poznámkovém aparátu uvádí pouze hypertextový link bez jakékoliv další informace nebo v jednom případě (poznámka 77 na straně 33) uvede pouze „Nevím kde... Mouffe: democratic politics today in mouffe. – str 10.“ Zároveň u kolektivní monografie *Demokracie v postliberální konstelaci* neuvádí autora kapitoly, s kterou Bernardeta Bučoková hojně pracuje, a zcela nepochopitelně uvádí pouze dva ze tří členů autorského kolektivu. Navíc zdroje, na které se autorka odkazuje, najdeme sice v poznámce pod čarou, ale některé chybí v závěrečném seznamu literatury.

Obsahově je na tom práce Bernardety Bučokové o něco lépe. Autorka si klade aktuální a nelehkou otázku o charakteru demokratického rozhodování. Koherentně vymezuje obecné pojetí demokratické deliberace a popisuje její racionalistické kořeny a diskursivní prostředky. Autorka sice povrchně, ale správně popisuje Habermasovu teorii, věnuje se ideální řečové situaci, vztahu kompromisu a konsensu a nastiňuje možné linky kritiky.

Při popisu teorie radikální demokracie pak autorka klade správně důraz na pojetí politična založené na konfliktu a ukazuje jeho kořeny u Schmitta. Sice pouze povrchně, ale správně pracuje s pojmem hegemonie, a popisuje logiku utváření sociálna u Laclaua a Mouffe. Autorka sice uvádí, že hegemonie slouží jako prostředek, skrze který dochází jednak k „ukotvení sociálna“, ale také k jeho otevřenému charakteru, neuvádí ovšem proč.

V kapitole 3.2 popisuje autorka vzájemnou kritiku obou teoretických přístupů. Správně identifikuje pojetí plurality, které staví obě teorie do kontrapozice. V závěru své práce (kapitola 4) pak Bernardeta Bučoková rekapituluje argumentaci a tvrdí, že teorie deliberativní demokracie je „velmi těžko uchopitelnou v reálném fungování politiky“ (str. 42). Ovšem pro toto tvrzení nenacházím v její práci žádné zdůvodnění.

V návaznosti na výše popsané výtky navrhuji následující dvě otázky k obhajobě:

- 1) Autorka práce tvrdí, že v reálné politice je deliberativní pojetí demokracie těžko uchopitelné. Proč tomu podle autorky je? Jaký je podle ní rozdíl mezi teoretickým uchopením deliberace a praktickým využitím?
- 2) Protínají se oba popisované přístupy v nějakém momentu? Nebylo by možné je v nějakém případě chápat jako komplementární?

Práce Bernardety Bučokové se zabývá jednou z klíčových debat demokratické teorie. Výběr aktuálního a obtížného tématu je potřeba ocenit. Obsahově sice práce nedochází k inovativním závěrům, ale snaží se interpretovat jednotlivé přístupy, což se jí i přes nepřesnosti daří. Ovšem po formální stránce se Bernardeta Bučoková dopustila flagrantních pochybení. Z výše uvedených důvodů **doporučuji práci k obhajobě** a navrhuji hodnocení stupněm **dobře**.

Mgr. Kristián Těmín